Espiar sus Occitania

LA DESPELOQUÈRA

Gaston Chérau

Vos remembratz, dòmna, aquesta matinada ?

Lo tren que nos aviá menats a París i èra arribat tardièr d'una ora. Aviam viatjat ensems ; non nos coneissiam, mas nòstras destinadas devián seguir encara un pauc lo meteis camin. Vos sètz estancada al bufet, coma ieu. Avèm pres nòstre dejunar de còsta, vos a una taula, ieu a la taula vesina. Non nos sèm adreiçat la paraula qu'en sortent d'aquí, sul cai d'Orsay. Fasiá tan bon que non poguèretz reténer una exclamacion. Aviái lo còr coma lo vòstre, en fèsta. Nos soriguèrem en nos agaitant, encantats de segur de tastar lo meteis bonaür. Ai pensat a nauta votz qu'en fàcia de nosautres lo jardin de las Tuileries deviá èsser meravilhós d'aquesta ora. Avètz soscat una estona e, après un sospir, subtament decidida, avètz dit :

- I vau !

Passèrem lo pont *Royal* – que la Seina èra bonica ! – vos faguèri descobrir aqueste cap-d'òbra de l'art francés qu'es l'adorabla Flòra de Carpeaux, tan graciosa e tan resplendenta de santat que non se pòt mai figurar autrament l'estatua de la joventut quand avèm vista aquela. Non la coneissiatz ! Los passants que nos crosèron s'imaginavan qu'agaitàvem una causa alada dins lo plan de son vòl : non s'enganavan ! Sul pic nos sèm trobats dins lo jardin qu'aviá vestit, aqueste matin son prestigi mai miraculós. Los rosièrs èran florits, las cometas d'aiga asagavan los pelencs ; lo gaug que casiá del cèl e que s'enauçava del sòl èra tan sencer que n'aviam las lagremas als uèlhs. Nos sèm imaginat qu'èrem d'amics vièlhs. O caliá per que parlàvem sense costrenta.

A un moment nòstres agaits an seguit los cercles e los traits que de colombs gròsses escrivián dins l'aire : los avètz apelats ramièrs, los ai nomenats palombas[1]. Aitanlèu m'avètz dit qu'èri de las Landas. Non ne soi, mas lo remembre dels vastes espandis de bruga e de sabla negra, dels tucòls de vinhas, dels camps de favas, dels rius d'aiga clara, dels sòls de falguièras e dels nauts bartasses de toja d'aur ont fa calor fins als jorns mai torrats, e tanben de las siuredas[2] dont los albres an tan plan l'aire d'èsser eternals, aqueste remembre es totjorn lèst a s'esvelhar en ieu.

Ai revist en un virat d'uèlh las voladas de palombas al dessús dels pinhadars[3], la broa del pargue ont en aquesta quita minuta, de segur, lo rossinhòl cantava dins son temple de genèstes, lo casse gròs que cobrís lo pesquièr, e l'antic robinièr rufat, fendut, manpòt, ont de l'alba a solelh colc trabalhan doas famílias de pics verds. Tot lo país, dont la tendresa es capuda e sornaruda, se lisava en ieu.

Coma evocavi la despeloquèra[4], avètz avisat un banc, vos sètz assetada e dins la gloriosa e fina lutz que vestissiá lo *Louvre* de violet, m'avètz demandat de continuar de parlar d'aqueste país qu'ignoriatz.

E vos ai parlat del temps de la despeloquèra[5]. Es lo moment ont, ailà, dins la landa e pels tucòls d'Armanhac, se donan rendetz-vos lo ser, dins las fenials de las bòrdas, quora aquí, quora ailà, per despelocar lo milh.

---

[1] En occitan dins lo tèxte
[2] Id.
[3] Id.
[4] Id.
[5] Id.

****

Sèm en ivèrn.

Los de Cadinhan, de Barringlèr, del Pelon, arriban. S'assetan sus de sacas, sus una panièra o un escabèl, altorn d'un molonàs de milh blond. Aquò comença pel trabalh en silenci ; mas sèm lèu lasses de se calar dins aqueste país ! Qualqu'un lança un mot ; lo vesin lo torna préner per « li far una faiçon ». De mot en mot, aquí un badinaire qui pausa los guidons d'una istòria e qui se lança pel terren. L'istòria acabada, se'n sortís una autra. E aital, fins al moment ont la piramida blonda s'es redusida, a cambiat de color, es venguda irange e lusís, lusenta de l'Orient unifòrme de sos milions de pèrlas, coma un bèl metal lustrat. Darrièr los trabalhaires, avèm ara un tap de palha.

La despeloquèra de Cadisha es acabada.

Se beu de vin caud ; de còps, quand lo mitron de Sòs o lo manescal de Sant-Maur a fait seguir lo violon, se dança un rodal, e : « Adishatz[6], la companhiá ! Doman[7] a Cadinhan, è ? ».

Deman la despeloquèra se farà a Cadinhan, dins la fenial a Gentil.

Cadun se'n torna a çò sieu, lo cap emplenat de contes que se'n a raportats. Los pichons ne somnián e los grands, dins lor memòria desrevelhada, ne nòtan qué diràn deman…, se non n'inventan una d'aicí-enlà.

Totes non son plan morals - çò es que lo gendarma, lo garda e « la volanta » de las contribucions indirèctas i an sovent tòrt ! Es que lo gendarma, lo garda e la volanta, son eles los enemics del país. I es tanben sovent question de la caça, dels camparòls, e dels torns que se fan.

- E, qué volètz ! coma se ditz ; la lenga non vira plan que dins lo sens que coneis !

E puèi, tot aquò non es que pretèxtes - lo conte, pretèxte a dire son mot sul vesin o sul país, e la despeloquèra, pretèxte a far aviar la lenga.

Despeloquèra ! Coma aquò fa image !... Se veson las mans que desraban las culhièrs blondas de l'espiga e que fan aparéisser lo gròs joièl de pèrlas… Evoquèri aqueste cadre davant vos, dòmna, assetada sus un banc que i a de las *Tuileries*, que reconeissariái, en fàcia d'una estatua que non avèm agaitada, dins aqueste decòr dels mai bèls del mond. Subran, avètz consultat l'ora, avètz pensat qu'èra temps de començar vòstra jornada de crompas e vos sètz levada.

Just a aqueste moment es aparegut mon amic Albèrt Marque[8], l'esculptor. Arribava, capèl en arrièr, veston obèrt, pitre tibat a la frescor.

- Aquel temps. Ò ! aquel temps ! Creses qu'aquò's bèl ! fasiá.

Ne demembrava nòstre encontre inopinat, nòstra separacion qu'aviá durat tres setmanas, tot, e vòstra preséncia còsta ieu ! La matinada èra tan bèla !

Lo vos ai presentat. Mas non vos poguèri nomar a el, çò que vos a fait sorire d'un biais pro enigmatic. Vos avèm acompanhada fins a la carrièra de Rivoli, e aquí, al sulhet de la vila, vos avèm quitada.

---

[6] Id.
[7] Id.
[8] Albert Marque ….

Apuèi, Albèrt Marque m'a parlat de vòstres uèlhs, dels clotets de vòstras gautas, de vòstre menton, dels polits plans de vòstra cara, de vòstre còl qu'a trobat robust e sople, e de vòstres braces tan purs : es un esculptor.

Ieu, non aviái retengut de vos que lo gaug dont vos èratz parada aqueste matin, e l'angoissa que l'ora radiosa aviá mesa dins vòstra votz. Per ieu, èratz - e sètz demorada - la bèla matinada del mes de mai a las *Tuileries.*

Òr, longtemps mai tard, l'asard a crosat un segond còp nòstres camins. Vos ai retrobada a la taula d'un vagon-restaurant.

Aguèretz, en me vesent m'assetar davant vos, vòstre sorire enigmatic de las *Tuileries* e m'avètz tornar parlat de la despeloquèra. Avètz insistit per que recampèsse certanas istòrias ausidas ailaval, a la lusor dels *carelhs*[9], dins las fenials que senton la palha seca.

Aquí-los.

Sense vos, que totjorn non coneissi, aqueste libròt, que bròda sus un bon dotzenat de mos ans, non auriá vist lo jorn, perque, essent sols mèstres de nòstras tascas, rebutam de longa l'instant de l'entrepréner quand nos apareis tan vana. Per nos decidir, cal que nòstra obsession prenga una fòrma : es una de las - la rasonabla - que los poètas apèlan la musa.
Uèi las musas s'encontran en vagon-restaurant, vestidas d'un « costume tailleur » e fumant de cigarretas de tabat blond. Foguèretz la miá, dòmna dont ignòri lo nom, e es a vos que pensi al moment de repréner aquelas istòrias e de vos contar primièr la d'Arquisan, de la siá vaca e de la fèira als sons.

Gaston Chérau, *La despelouquéro*, 1923 (abansprepaus).

(traduccion : Joan Penent)

[9] Id.